

ترجمه؛ فعالیتی هدفمند

با توضیح نگرش‌های نقش‌گرا

کریستین نورد

ترجمهٔ مژگان سلمانی

www.ketab.ir

سرشناسه: نورد، کریستین، ۱۹۴۳ - م.

Nord, Christiane

عنوان و نام پدیدآور: ترجمه: فعالیت‌های هدفمند: با توضیح نگرش‌های نقش‌گرای کریستین نورد؛

مترجم: مرگان سلمانی؛ ویرایش صوری: محمد یوسفی.

مشخصات نشر: تهران: نشر اسف، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۲۹۶ ص؛ ۱۲،۵×۲۲،۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۹۵۱-۴-۰

وضعیت فهرست نویسی: فنیپا.

یادداشت: عنوان اصلی: Translating as a Purposeful Activity:

Functionalist Approaches Explained, 2015

موضوع: ترجمه

Translating and Interpreting: موضوع

شناسه افزوده: سلمانی، مرگان، ۱۳۶۵ -، مترجم

شناسه افزوده: یوسفی، محمد، ۱۳۷۱ -، ویراستار

رده‌بندی کنگره: ۴۱۳۹۵ ت ۹ ن / ۳۰۶ P

رده‌بندی دیویی: ۴۱۸/۰۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۰۰۴۶۷

ناشر: اسم

نویسنده: کریستین د.

مترجم: مرگان سلمانی

ویرایش صوری: محمد یوسف مؤسسه نشر ایران

طراح جلد: مجید کاشانی

صفحه‌آرایی: کارگاه نشر اسم

چاپ اول: بهار ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۱۰۰

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۹۵۱-۴-۰

لیتوگرافی و چاپ: ستاره سبز

صحافی: نمونه

فروشگاه مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، بعد از خیابان ابوریحان، ترنجستان سروش

تلفن: ۶۶۴۹۳۶۲۰

اسم: تهران، خیابان انقلاب، بعد از خیابان ابوریحان، بن بست مهارت، پلاک ۲، واحد ۱

تلفن: ۶۶۴۱۷۰۲۲

تمام حقوق اثر برای نشر اسم محفوظ است.

مقدمه نویسنده بر ترجمه فارسی

مقدمه مترجم

نمایش کلمه تاریخی

مبداهای اولیه

برینا ریس و مقوله نقشی نقد ترجمه

هانس جی وره: نظریه هدفمندی و آن سوی آن

جاستا مرارمانتارن و نظریه کنش ترجمه‌ای

اصول نقش‌گرا در رییت مترجم

ترجمه و نظریه کنش

ترجمه: شکلی از تعامل ترجمه‌ای

ترجمه: تعامل هدفمند

ترجمه: تعامل بین فردی

نقش‌های آغازگر و سفارش‌دهنده

نقش مترجم

نقش تولیدکننده متن مبدأ

نقش دریافت‌کننده متن مقصد

نقش کاربر متن مقصد

۵۴	ترجمه: کنش ارتباطی
۵۵	ترجمه: کنش بین فرهنگی
۵۸	ترجمه: کنش پردازش متن
۶۱	مفاهیم اساسی نظریه هدفمندی
۶۲	هدف، قصد، منظور، نیت، نقش و رهنمود ترجمه
۶۹	انسجام درون متنی و بین متنی
۷۲	مفهوم فرهنگ و تخصیص فرهنگی
۷۴	بسندگی و تعادل
۷۹	نقش دسته بندی متن
۸۳	نقش گرایی در تربیت مترجم
۸۵	مدل ترجمه مدار نقش های متن
۸۶	به ثمر رجایی در ترجمه
۸۸	نقش انانی در ترجمه
۸۹	نقش غیبی در ترجمه
۹۲	نقش عاطفی در ترجمه
۹۴	گونه شناسی نقش ترجمه ها
۹۶	ترجمه نهان و آشکار
۹۷	انواع ترجمه براساس مفاهیم متن
۹۸	ترجمه مستند در برابر ابزاری
۹۹	شکل های مستند ترجمه
۱۰۳	شکل ابزاری ترجمه
۱۰۸	هنجارها و سنت ها در ترجمه نقشی
۱۰۸	عرف های ژانر
۱۱۱	سبک کلی عرف ها
۱۱۴	عرف های رفتار غیرزبانی
۱۱۷	عرف های ترجمه
	تحلیل متن مبدأ، رهنمودهای ترجمه و تشخیص

۱۱۸	مشکلات ترجمه
۱۱۸	اهمیت رهنمود ترجمه در تربیت مترجم
۱۲۰	قرن ششم: از سنت به آینده
۱۲۱	نقش تحلیل متن مبدأ
۱۲۴	نگرش نظام‌مند به مشکلات ترجمه
۱۲۵	(ب) قرن ششم: از سنت به آینده
۱۲۹	سلسله‌مراتب نقشی مشکلات ترجمه
۱۳۱	بازیابی واحدهای ترجمه
۱۳۹	خطاهای ترجمه و ارزیابی آن
۱۳۹	خطاهای ترجمه، ترجمه‌های غیرنقشی
۱۴۲	طبقه‌بندی نقشی خطاهای ترجمه
۱۴۳	سلسله‌راتب خطاهای ترجمه
۱۵۱	نقش‌گرایی در ترجمه ادبی
۱۵۱	وحدت نقشی ارتباط ادبی
۱۵۱	فرستنده یا نویسنده
۱۵۲	منظور
۱۵۲	دریافت‌کنندگان
۱۵۳	رسانه
۱۵۳	مکان، زمان و انگیزه
۱۵۳	پیام
۱۵۴	اثربخشی نقش
۱۵۸	ارتباط ادبی موجود میان موانع فرهنگی
۱۶۱	ارتباط موجود میان قصد فرستنده و متن
۱۶۱	ارتباط موجود میان قصد فرستنده و انتظار دریافت‌کننده
۱۶۲	ارتباط موجود میان افسانه و دنیای واقعی
۱۶۴	ارتباط موجود میان متن و دریافت‌کننده
۱۶۵	هدف و تکلیف در ترجمه ادبی

۱۶۷	برداشت
۱۶۷	نقش متن
۱۶۸	فاصله فرهنگی
۱۶۸	اثر متن
۱۷۰	برداشت
۱۷۱	نقش متن
۱۷۱	فاصله فرهنگی
۱۷۲	اثر متن
۱۷۳	چندین مثال
۱۷۳	انتخاب نوع ترجمه
۱۷۹	فاصله فرهنگی
۱۸۱	شکل و اثر
۱۸۶	اهنگ تمرکز
۱۹۱	نگرش مادی نقاشی ترجمه شفاهی
۱۹۱	نقش ترجمه شفاهی در نظریه هدفمندی
۱۹۳	تربیت مترجم: از ترجمه شفاهی تا کتبی
۱۹۵	نگرش نقش‌گرایی ترجمه شفاهی هم‌زمان
۲۰۱	نقد‌ها
۲۰۲	نقد ۱: همه کنش‌ها نیت ندارند.
۲۰۳	نقد ۲: همه ترجمه‌ها منظور ندارند.
۲۰۶	نقد ۳: نگرش‌های نقشی محدودیت‌های ترجمه را به معنی واقعی کلمه نادیده می‌گیرد.
۲۱۰	نقد ۴: نظریه هدفمندی نظریه اصلی نیست.
۲۱۲	نقد ۵: نقش‌گرایی براساس یافته‌های تجربی نیست.
۲۱۵	نقد ۶: نقش‌گرایی کارشناسان مادی تربیت می‌کند.
۲۱۹	نقد ۷: نقش‌گرایی به متن اصلی احترام نمی‌گذارد.
۲۲۰	نقد ۸: نقش‌گرایی نظریه اقتباس است.

- نقد ۹: نقش‌گرایی در ترجمه ادبی کار نمی‌کند. ۲۲۱
- نقد ۱۰: نقش‌گرایی توسط نسبی بودن فرهنگ مشخص می‌شود. ۲۲۴
- نقش به علاوه/ به همراه وفاداری ۲۲۵
- چشم‌اندازهای بعدی ۲۳۵
- ترجمه نقشی و دمکراسی ۲۴۶
- واژه‌نامه ۲۴۹
- مراجع مربوط به فهرست کتب ۲۵۷
- نمایه ۲۸۳

بسرار مایه افتخار و خوش حالی است که کتابم، ترجمه، فعالیت هدفمند، به فارسی منتشر می شود و از این بابت واقعاً از خانم مرگاز، آلمانی، مترجم کتاب، سپاسگزارم. درباره «نقشی» یا مناسبت این ترجمه نمی توانم نظر دهم، چرا که این زبان را بلد نیستم، اما مطمئن دارم که کار مترجم، نتیجه مطلوب را به دنبال داشته است و فادای بودن ترجمه به متنی که در فرهنگ دیگر و در زمان دیگر (بیست سال از انتشار متن اصلی این اثر می گذرد) نوشته شده، چندان برایم مهم نیست. وفاداری در ترجمه چیزی است که معمولاً منجر به ترجمه ناهمیدنی می شود و نمی تواند نقش های ارتباطی آن را به خوبی ایفا کند. در این خصوص، خوانندگان قضاوت خواهند کرد که آیا این ترجمه به اهدافی که هنگام نوشتن متن مبدأ انگلیسی مدنظر بوده، دست یافته است یا نه. این اهداف چه بوده است؟ براساس مدن چهار نقشی ای که برای ترجمه ترسیم کرده ام، هدف این کتاب را می توان دستابی به چهار نقش دانست: نقش عاطفی، نقش ارجاعی، نقش زمانی، نقش ترغیبی. بیایید نگاهی به هریک از این نقش ها بیندازیم.

نقش عاطفی، برقراری تماس بین من مؤلف (فرستنده پیام) و مخاطبان فارسی زبان دانشجو و متخصصان مطالعات ترجمه را

عهده‌دار است. مطالعات ترجمه رشته‌ای نسبتاً نوپاست و پنجاه سال از پیدایشش می‌گذرد. البته این را هم باید در نظر گرفت که پنجاه سال در مواجهه با قدمت فرهنگ کهنی چون پارسی، چندان به چشم نمی‌آید. اما احتمالاً قدمت ترجمه به اندازه قدمت بشر است. این تماس به معنی ارتباطی دوستانه است. تعدادی از ایرانیان علاقه‌مند به ترجمه را در طول دو سفری که به این کشور کردم، دیدم. اولین سفرم سال ۲۰۱۴ بود؛ هنگامی که دانشگاه‌های تهران و اصفهان و مشهد دعوت‌م کرده بودند تا درباره نظریه ترجمه و آموزش آن سخنرانی کنم. دومین سفرم هم سال ۲۰۱۶ بود؛ وقتی که برای شرکت در همایشی راجع به «آلمان و مطالعات آلمانی و ترجمه میان آلمانی و فارسی» بار دیگر به دانشگاه تهران دعوت شده بودم. در این دو سفر دوستان بسیار خوب و همکاران عزیزی پیدا کردم. علاوه بر این، مطالعات سودمندی درباره سه شهری که ملاقات کردم، به دست آوردم. در میان آن سه شهر، قطعاً باید از اصفهان به طرز ویژه‌ای یاد کرد، چرا که فوق‌العاده است! دوست دارم چنین ارتباط‌هایی طولانی‌مدت باشد. همان‌طور که دوستی ایرانی در همایش آلمان گفت، انسان باید از داری که می‌کند، لذت ببرد. من شخصاً از ترجمه و مطالعات ترجمه لذت می‌برم و بسیار خوش حال می‌شوم اگر بعد از خواندن این کتاب شما نیز چنین احساسی داشته باشید.

نقش ارجاعی، اطلاعاتی از متن را انتقال می‌دهد که محتوای ارجاعی دارد. اطلاعاتی مربوط به تاریخ و گسترش تحریک، سکوپوس و اعمال نگرش نقشی به آموزش و تمرین ترجمه کردن. راجع به این کتاب در اصل برای مخاطب انگلیسی‌زبان نوشته شد. مترجم وظیفه دارد این اطلاعات را به نحوی ترجمه کند که خوانندگان فارسی‌زبان ایران امروز بتوانند آن را بفهمند و به کارشان بیاید. امیدوارم مترجم موفق شده باشد شکاف فرهنگی دیدگاه اروپای

مرکزی که پیش‌روی ترجمه این متن بوده را پُر کند و آن را دریافت فرهنگ ایرانی فهم‌پذیر کند.

نقش بیانی ناظر است به نگرش‌ها و نظرات و احساسات مؤلف راجع به موضوع. بدیهی است از کتاب علمی انتظار نمی‌رود نظرات را بیان کند؛ چه برسد به احساسات که همیشه شخصی است. اما اگر مترجم نتیجه مطلوب را به دست داده باشد، حاصل کار برایتان جذاب خواهد بود و این جذابیت باید حداقل تا حدی خود را نشان دهد. ترجمه شغل پردرآمدی نیست؛ اما اگر کاردان باشید، با آن به خوبی امرار معاش خواهید کرد. درضمن، فراموش نباید کرد هم‌ترین چیز این است که از کاری که می‌کنید، لذت ببرید.

آخرین نقش، نقش ترغیبی است. باز باید بگویم کتاب علمی به متن تبلیغاتی یا مبارزه انتخاباتی نیست که هدفش مجبور کردن افراد باشد به اینکه کاری را انجام دهند. اما در نوشته علمی، حداقل وقتی که مانند این کتاب عمل‌محور است، مثال‌های زیادی وجود دارد که قرار است آموزنده باشد. بعد از خواندن مثال، از مخاطب انتظار می‌رود بگوید: «آهان! بله. اکنون فهمیدم.» این بدان معناست که در ترجمه مثال‌ها، مخاطب محوری به مراتب مهم‌تر از امور دیگر است و این قضیه گاهی بدان معناست که مثال‌ها باید تغییر کند یا حتی با مثال‌های دیگر جایگزین شود. این مسئله درست مانند ترجمه لطیفه است. اگر لطیفه‌ای ترجمه شده شما را نخنداند، هیچ فایده‌ای ندارد. به هر حال، یکی از اهداف این بوده که مخاطب را وادار کنم درباره مفهوم ترجمه تفکر کند و این یعنی برقراری ارتباطی مفید میان افرادی با فرهنگ‌های مختلف.

در پایان، تمایل دارم به امانت‌داری نیز اشاره کنم. منظور من از اینکه گفتم «به وفاداری بودن ترجمه اهمیت نمی‌دهم»، ترجمه دقیق و کلمه‌به‌کلمه بود. ترجمه نقشی، متنی است که مخاطبان مختلفی را در فرهنگی دیگر مورد خطاب قرار می‌دهد. امانت‌داری مقوله‌ای

است متفاوت با وفاداری. امانت‌داری مسئولیت مترجم در قبال افراد دیگری است که با آنان همکاری می‌کند. افرادی چون مؤلف متن مبدأ، مخاطب مقصد و واقعاً در بیشتر مواقع سفارش‌دهنده ترجمه. چنین مسئولیتی مستلزم اعتمادی دوجانبه است. من باید به مترجم اعتماد کنم؛ چراکه نمی‌توانم کارش را بررسی کنم. خوانندگان هم باید به وی اعتماد کنند؛ چراکه نمی‌توانند بررسی کنند که آیا چیزی که می‌خوانند، واقعاً همان چیزی است که مقصود مؤلف بوده یا نه. ترجمه کردن به معنای میانجیگری است؛ به معنای این است که افراد بهتر متوجه منظور یکدیگر شوند؛ و به نظرم، متوجه منظور یکدیگر شدن، صرف‌نظر از اینکه انسان در کجای دنیا زندگی می‌کند، موضوع واقعاً مهمی است.

کریستین نورد، ژوئن ۲۰۱۶